

"לקראת פואטיקה היברידית": מילות פתיחה*

בגיליון הנוכחי הצטברו מאמרים העוסקים בתרגום ובמעברים בין-תרבותיים וכן בדו-שיח בין מזרח ומערב. ברוח זו גם נערך גם הריאיון עם הסופר סמי מיכאל. במהלך העבודה על הגיליון חיפשנו מאמר לתרגום שעניינו נקודות ההשקפה בין הספרות הערבית ובין מסורות מערביות. קריאה בנושא זה הפגישה אותנו עם מאמר מאת סטפן שיהי (stephen sheehi), שדן בכתבי עת במדינות ערב בתקופת ההשכלה ובהשפעתה של הנאורות המערבית על כתבי עת אלה. מצאנו במאמר גם הקבלות בין ההשכלה הערבית להשכלה העברית, ובמערכת הוחלט לתרגמו לגיליון זה. להפתעתנו, הפנייה אל המחבר לקבלת זכויות לתרגום מאמרו נתקלה בסירוב נחרץ מטעמי חרם אקדמי. פניות שלנו לחוקרים רבים נוספים כלל לא נענו. המשך החיפושים אחר מאמר לתרגום הוביל אותנו לשניים ממאמריו של צדאק מ' גוהר (Saddik M. Gohar).¹ זיהינו הלימה בין תחום המחקר שלו, שעניינו השפעות בין-תרבותיות, לבין היענותו החיובית לתרגום מאמרו לעברית. החלטנו לתרגם את שני המאמרים ולשלב ביניהם, וזאת כדי ליהנות מן הניתוח המדוקדק שמופיע באחד מהם לצד הרקע הנרחב הנפרש בשני. פרופ' ששון סומך הוסיף אחרית דבר מאירת עיניים.

צדאק גוהר נולד במצרים ורכש את השכלתו הגבוהה באוניברסיטת אינדיאנה בפנסלביה. בשנים האחרונות הוא מכהן כחוקר ספרות וביקורת התרבות באוניברסיטת איחוד האמירויות במחלקה לשפה וספרות אנגלית, לצד עיסוקו הנרחב בתרגום מערבית לאנגלית. הוא פרסם חמישה ספרי שירה בערבית, ועוד שתי אנתולוגיות שירה פרי עטו יראו אור בקרוב. בימים אלה הוא עוסק בפרויקט תרגום שיריו לאנגלית. מחקריו עוסקים בספרות השוואתית, בלימודי המזרח התיכון, בתאוריית טראומה ומחקר הקולנוע, בפמיניזם ובספרות מיעוטים, בהשפעות בין-תרבותיות ובתאוריה של התרגום. בעקבות היכרותנו עמו התברר שהוא מתאים בתחומי עיסוקו לרוחו של גיליון זה אף יותר מששיערנו בראשונה.²

גוהר עוסק באופן נרחב גם בחוויית הגלות – הפיזית והרוחנית – ובאופנים שהיא מוצאת בהם את ביטוייה בספרות. הוא דן בגלות כתמת-יסוד בספרות הערבית, במיוחד לאחר הטרגדיה הפלסטינית של 1948 וצמיחת משטרים דיקטטוריים במדינות ערביות רבות. לטענתו, נסיבות היסטוריות אלה הובילו לכך שהפוסט-קולוניאליזם קיבל במדינות ערב גוון שונה מזה המוכר בשיח הפוסט-קולוניאליסטי. במחקר שלפנינו הוא טוען כי היות שבעולם הערבי את הכובשים-לשעבר ירשו משטרי עריצות דכאניים, פנו המשוררים

* המערכת מבקשת להודות לד"ר חמוטל צמיר, לד"ר חביבה ישי ולשרה בוידן על עזרתן בהכנת המאמר לרפוס.

הערבים הפוסט-קולוניאליים אל תרבות המערב דווקא; ממנה ביקשו לשאוב תבניות פואטיות ומוטיבים שיחזקו אותם בהתמודדותם עם אתגרים פנימיים בארצותיהם. תוך ניתוק הצמדים קולוניאליזם ופוסט-קולוניאליזם לעומת מודרניזם ופוסט-מודרניזם, גוהר מצביע על יחסים מורכבים המתקיימים בשירה הערבית בין פוסט-קולוניאליזם ומודרניזם דווקא. לטענתו, בתקופה הקולוניאלית האליטה האינטלקטואלית והאליטה השלטונית היו מאוחדות כנגד הכובש, ואילו לאחר הדה-קולוניזציה פנתה האליטה האינטלקטואלית נגד השלטון תוך אימוץ מודע של אלמנטים תרבותיים של הכובש-לשעבר, וזאת לצורך כינון נרטיבים חדשים של מאבק. במיוחד הוא מציין את השפעתו של ת"ס אליט על המשוררים הערבים הפוסט-קולוניאליים, וכמו כן הוא דן בהרחבה בהשפעות המודרניסטיות והמערביות על שירתו של עבד אל-והב אל ביאתי. צדאק גוהר הוא פעיל למען זכויות אדם של קבוצות מיעוט בעולם הערבי ולמען השלום בין מדינות ערב לישראל. הוא עצמו מנהל דיאלוג מוסרי ופואטי מורכב עם ארץ מוצאו, עם מדינות ערב ועם תרבות המערב, וגם יחסו לסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא רב-פנים. נראה כי במחקר שלו, בעמדותיו וכן בנסיבות חייו – שיטוט בין מקומות, תרבויות, שפות וספרויות שונות – הוא מגלם הלכה למעשה את כותרת מאמרו: "לקראת פואטיקה היברידית".

המערכת

הערות

- 1 Saddik M. Gohar, "Toward a Hybrid Poetics: The Integration of Western/Christian Narratives in Modern Arabic Poetry", *crossroads* 3(1), 2008, pp 4-15; Saddik M. Gohar, "Integrating Western Modernism in Postcolonial Arabic Literature: A Study of Abdul-Wahhab Al-Bayati's Poetics", *Bulletin* 41(2), 2007, pp. 125-136
- 2 בין פרסומיו האחרונים, שראו כולם אור בהוצאת Lambert Academic Publishing Corp. Saarbrücken, Germany: *Singers in the Wasteland: Voices of Protest in Modern Poetry; Transcultural Conflicts and Dialogues: Relocating the Middle East in American and Arabic Literatures; Cities of Darkness and Fear: Integrating Western Discourses in Arabic City Literature; Narratives of Hegemony and Marginalization: Deconstructing Grand Narratives of Hegemony and Marginalization in Arabic and American Literature; Journey in the Middle East : The Discourses of Violence and Racism in American and Arabic Literature*